

Inleiding

eerlijk zullen we alles delen

Sander Zwienink

Stelt u zich voor dat u een nieuw huis gaat kopen. Bijvoorbeeld, u bent jong, pas getrouwd en u wilt graag kinderen. Het huis dat u op het oog heeft ligt aan de rand van de stad. Waarschijnlijk stelt u zichzelf dan één of meer van de volgende vragen:

- Hoeveel kost het huis?
- Kan ik het betalen?
- Is het een leuke buurt?
- Zijn er scholen in de buurt?
- Wat is de kwaliteit van die scholen?
- Is er kinderopvang in de buurt?
- Verdwijnt het mooie uitzicht door bebouwing aan de rand van de stad?
- Hoeveel is het huis volgens de gemeente eigenlijk waard?

Antwoorden op dergelijke vragen komen van verschillende partijen. Een deel beantwoordt u zelf, een ander deel komt van de overheid en weer een ander deel komt van derden zoals de bank of de makelaar. Vermoedelijk moet u zelf al die gegevens verzamelen om een afweging te maken voordat u een bod doet. Daarbij gaat u er gemakshalve maar vanuit dat u de gegevens die u krijgt aan elkaar kunt knopen, dus dat gegevens van de gemeente zeg maar uitwisselbaar zijn met die afkomstig van de onderwijsinspectie.

Een ambitieuze overheid

Het kabinet zet in op een dienstbare overheid. Daar mag u wat van verwachten. Wel beschouwd wil het kabinet ervoor zorgen dat u goed geholpen wordt. Zelf omschrijft het kabinet het als volgt in het beleidsprogramma:¹

Een dienstbare overheid stelt burgers centraal en is een organisatie waarin burgers zich herkennen. De dienstbare overheid werkt op basis van vertrouwen in burgers en professionals en verdient vertrouwen door haar respectvolle werkwijze en goede dienstverlening. De dienstbare overheid is ook een slagvaardige organisatie die met minder mensen meer kwaliteit levert. Kortom: de dienstbare overheid functioneert als bondgenoot van de samenleving.

De overheid verleent niet alleen diensten, maar stelt ook regels en maakt en handhaaft wetten. Bij dit alles is het voor burgers en bedrijven van belang snel te weten waaraan men toe is. Voor gemeenten en provincies geldt hetzelfde als voor de rijksoverheid.

---

¹ <http://www.samenwerkennaannederland.nl/overheid/beleidsprogramma>

Alle overheidslagen moeten samen iets voor burgers betekenen en niet publiekelijk tegenover elkaar staan. Dat vraagt een duidelijke onderlinge rol- en taakverdeling en goede samenwerking.

Het streven naar een dienstbare overheid is mooi. In het genoemde voorbeeld betekent het dat de gegevens die de overheid bezit ontsloten worden voor iedereen, op ieder tijdstip en waar we maar willen.

Zo moeilijk kan dat toch niet zijn?

Maar zou datzelfde kabinet beseffen dat de achterkant van de overheid nog stapels papier verwerkt? Dat het nog helemaal niet zo vanzelfsprekend is dat elektronische communicatie verloopt via datalijnen? Dat elektronische gegevensuitwisseling nog vaak gelijk staat aan het per koerier opsturen van een ceedeetje vol gegevens?

Interoperabiliteit

Interoperabiliteit is een moeilijk woord voor het uitwisselen van gegevens tussen twee of meer organisaties. En wat daar verder allemaal bij komt kijken. Of in mooi Engels:² *the seamless flow of information.*

Dat gaat natuurlijk veel verder dan alleen overheid. Het is echter wel zaak het óók binnen de overheid goed te regelen.

Maar wat betekent interoperabiliteit nou precies? De voorstudie³ naar een Nederlands interoperabiliteitsraamwerk definieert interoperabiliteit als volgt:

The ability of distinct systems to communicate and share semantically compatible information, perform compatible transactions, and interact in ways that support compatible business processes⁶ to enable their users to perform desired tasks.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties omschrijft het als:⁴

Eenmalige gegevensaanlevering, plaats- en tijdsafhankelijke transacties en het gebruik van digitale dossiers is alleen mogelijk als de verschillende informatiesystemen goed op elkaar aansluiten. Hiervoor is een brede toepassing van (open) standaarden een basisvoorwaarde.

Wat we dus bedoelen is dat een technische afspraak alleen niet voldoende is. Er komt wat meer bij kijken om gegevens van A naar B te krijgen. Om die reden bestaat er onderscheid tussen organisatorische, semantische en technische interoperabiliteit. Die drie factoren kunnen niet zonder elkaar.

Kunt u het nog volgen? Het volgende voorbeeld helpt u wellicht dat onderscheid duidelijk te krijgen. Interoperabiliteit in een voetbalwedstrijd bestaat uit de volgende driedeling:

- organisatorische interoperabiliteit: we spreken af wat de spelregels zijn en dat de scheidsrechter de baas is.
- semantische interoperabiliteit: een corner is een corner en dat is iets anders dan een penalty.
- technische interoperabiliteit: de ruimte tussen twee doelpalen is precies 7,32 m.

---

² [http://archive.cabinetoffice.gov.uk/e-envoy/reports-pmreports-2003/\\$file/3june03.htm](http://archive.cabinetoffice.gov.uk/e-envoy/reports-pmreports-2003/$file/3june03.htm)

³ RAND, *Towards a Dutch Interoperability Framework*, 2007

⁴ <http://www.minbzk.nl/onderwerpen/dienstverlening-van/toegankelijke>

Burger en bedrijf centraal!

De achterliggende jaren zijn de nodige handreikingen verschenen hoe we inter-operabel (kunnen) worden. In het licht van de kabinetsdoelstellingen begint dat bij het centraal stellen van burger en bedrijf. Dan beginnen we bij organisatorische interoperabiliteit: de spelregels.

Die spelregels voor burger centraal staan opgesteld in de Burgerservicecode.⁵

Dat is overigens geen wet, maar toch proberen we ons eraan te houden. De Code bestaat uit tien punten over hoe de burger aan het roer komt te staan.

In plaats van burger kunt u ook bedrijf lezen. En om het nog spannender te maken zijn de uitgangspunten net zo goed van toepassing op de interactie tussen overheidsorganisaties onderling. Gelet op hun belang staan ze hieronder nogmaals letterlijk vermeld:

- 1 Keuzevrijheid contactkanaal
Als burger kan ik zelf kiezen op welke manier ik met de overheid zaken doe. De overheid zorgt ervoor dat alle contactkanalen beschikbaar zijn (balie, brief, telefoon, e-mail, internet).
- 2 Vindbare overheidsproducten
Als burger weet ik waar ik terecht kan voor overheidsinformatie en -diensten. De overheid stuurt mij niet van het kastje naar de muur en treedt op als één concern.
- 3 Begrijpelijke voorzieningen
Als burger weet ik onder welke voorwaarden ik recht heb op welke voorzieningen. De overheid maakt mijn rechten en plichten permanent inzichtelijk.
- 4 Persoonlijke informatieservice
Als burger heb ik recht op juiste, volledige en actuele informatie. De overheid levert die actief, op maat en afgestemd op mijn situatie.
- 5 Gemakkelijke dienstverlening
Als burger hoef ik gegevens maar één keer aan te leveren en kan ik gebruik maken van proactieve diensten. De overheid maakt inzichtelijk wat zij van mij weet en gebruikt mijn gegevens niet zonder mijn toestemming.
- 6 Transparante werkwijzen
Als burger kan ik gemakkelijk te weten komen hoe de overheid werkt. De overheid houdt mij op de hoogte van het verloop van de procedures waarbij ik ben betrokken.
- 7 Digitale betrouwbaarheid
Als burger kan ik ervan op aan dat de overheid haar digitale zaken op orde heeft. De overheid garandeert betrouwbaarheid van gegevens, betrouwbaar digitaal contact en zorgvuldige elektronische archivering.
- 8 Ontvankelijk bestuur
Als burger kan ik klachten of meldingen en ideeën voor verbeteringen

---

⁵ http://www.burger.overheid.nl/wat_wij_doen/burgerservicecode/de_tien_punten_van_de_burgerservicecode

eenvoudig kwijt. De overheid herstelt fouten, compenseert tekortkomingen en gebruikt klachten om daarvan te leren.

9 Verantwoordelijk beheer

Als burger kan ik prestaties van overheden vergelijken, controleren en beoordelen. De overheid stelt de daarvoor benodigde informatie actief beschikbaar.

10 Actieve betrokkenheid

Als burger krijg ik de kans om mee te denken en mijn belangen zelf te behartigen. De overheid bevordert participatie en ondersteunt zelfwerkzaamheid door de benodigde informatie en middelen te bieden.

Ongetwijfeld zou elk van die punten een onsje meer of juist minder kunnen. Maar daar gaat het hier niet om. De vraag die aan de orde is, is de vraag wat die punten nou precies voor u betekenen.

Veronderstel daarom dat deze tien punten inderdaad opsommen wat burger en bedrijf van de overheid verlangen. Hoe kunnen we er dan voor zorgen dat de punten het functioneren van de overheid verbeteren. Wat zegt het over de operatie van al die overheidsorganisaties die dagelijks bezig zijn met het uitvoeren van publieke taken?

En voor interoperabiliteit: hoe wisselt u gegevens uit met derden volgens deze uitgangspunten?

Beginselen van behoorlijk it-gebruik

Pogingen om dergelijke punten te vertalen naar toepasbare afspraken voor gegevensuitwisseling zijn al een aantal jaren gaande. Zo behandelt de memorie van toelichting van de Wet elektronisch bestuurlijk verkeer⁶ de beginselen voor behoorlijk it-gebruik. Deze zeven beginselen vormen samen een kader om rekening mee te houden bij het uitwisselen van gegevens en biedt op die manier een mooie doorvertaling van de Burgerservicecode.

De uitleg van de beginselen is in de memorie van toelichting helder opgeschreven:

Een zwaarwegend probleem bij elektronische gegevensuitwisseling is het garanderen van voldoende veiligheid. Het verzenden van een eenvoudig e-mailtje volstaat vaak niet, omdat dat te weinig betrouwbaar is. Hoe kan men zeker weten dat de afzender degene is die hij zegt te zijn, en dat de inhoud van het stuk (onderweg) niet gewijzigd is? Hoe weet de afzender dat onbevoegden geen kennis kunnen nemen van de inhoud van het bericht? Het gebruik van papier biedt een aantal waarborgen met betrekking tot de betrouwbaarheid van het stuk. Vergelijkbare eisen moeten ook aan elektronische stukken worden gesteld. Ook ten aanzien van elektronisch verkeer moet men erop kunnen rekenen dat een bericht afkomstig is van degene waarvan het zegt afkomstig te zijn en dat het onderweg niet onbevoegdelijk gewijzigd is. Een elektronisch bericht moet toegankelijk zijn voor hen voor wie het is bestemd en dient doorgaans niet toegankelijk te zijn voor andere gebruikers van de elektronische snelweg.

Berichten die langs elektronische weg door bestuursorganen worden verzonden, dienen in voldoende mate beveiligd te zijn. Eveneens dienen berichten die aan een

---

⁶ Tweede Kamer der Staten-Generaal, Vergaderjaar 2001–2002, 28483 nr.3.

bestuursorgaan worden gestuurd, door dat bestuursorgaan van de hand te kunnen worden gewezen indien het bestuursorgaan vermoedt dat het bericht in onvoldoende mate is beveiligd.

In dit wetsvoorstel wordt deze eis tot uitdrukking gebracht door te spreken van betrouwbaarheid en vertrouwelijkheid. Met de open normen van de betrouwbaarheid en vertrouwelijkheid wordt in enkele algemene bewoordingen uitdrukking gegeven aan een gedifferentieerd stelsel van nadere beginselen die ieder op een eigen facet van de beveiliging zien. In de literatuur wordt in dit verband wel gesproken van de beginselen van behoorlijk IT-gebruik. Franken heeft aan deze beginselen een voor het bestuursrecht relevante uitwerking gegeven.⁷ In de literatuur wordt aan deze beginselen niet steeds precies dezelfde inhoud toegekend, noch worden zij steeds op dezelfde wijze aangeduid. Deze beginselen worden hier begrepen als gezichtspunten waarmee rekening moet worden gehouden bij de concretisering van de open normen van betrouwbaarheid en vertrouwelijkheid. De volgende aanduidingen geven een goede uitwerking aan de open normen van betrouwbaarheid en vertrouwelijkheid:

- Authenticiteit = oorsprong van het document: zijn de gegevens werkelijk van de afzender afkomstig?
- Integriteit = de zekerheid dat gegevens volledig zijn en niet onbevoegdlijk zijn gewijzigd.
- Onweerlegbaarheid = het voorkomen van weerlegbaarheid; onloochenbaarheid.
- Transparantie = de mogelijkheid dat wijzigingen van de gegevens achteraf kunnen worden opgespoord en inzichtelijk kunnen worden gemaakt.
- Beschikbaarheid = toegankelijkheid en bereikbaarheid van het document.
- Flexibiliteit = de mate waarin aan nieuwe of oude gebruikseisen kan worden voldaan.
- Vertrouwelijkheid = exclusiviteit: het document is alleen toegankelijk voor hen voor wie het is bestemd.

Bij elektronisch verkeer zal het bestuur deze beginselen in acht moeten nemen. De authenticiteit heeft betrekking op de oorsprong van het document: is het document wel echt? Zijn de gegevens werkelijk afkomstig van de verzender? Is de verzender inderdaad degene voor wie hij zich uitleeft? De integriteit heeft betrekking op de mogelijkheid dat het document onderweg is gemanipuleerd: is het document juist en volledig? Ook de vaststelling van het tijdstip en de datum vallen hieronder. Het document moet gefixeerd kunnen worden. Een beginsel dat vaak in het verlengde van de eerste twee wordt genoemd, is het beginsel van onweerlegbaarheid. Dat beginsel brengt tot uitdrukking dat het onmogelijk moet zijn om te ontkennen dat het bericht is verstuurd; dan wel dat het onmogelijk moet zijn om te ontkennen dat het bericht is ontvangen. Het beginsel van transparantie staat voor de controle dat wijziging van de gegevens achteraf kan worden opgespoord. Dit beginsel is vooral van belang voor de controle op de betrouwbare werking van de gebruikte systemen. Het beginsel van beschikbaarheid heeft betrekking op de toegankelijkheid van het document. Het moet in beginsel steeds te lezen zijn, ook na het verstrijken van enige tijd en na de ingebruikname van andere programmatuur; hetgeen bijvoorbeeld kan door conversie of door de oorspronkelijke programmatuur achter de

---

⁷ H. Franken, Kanttekeningen bij het automatiseren van beschikkingen, in: *Beschikken en automatiseren*, VAR-reeks 110, Alphen aan den Rijn 1993.

hand te houden. Een beginsel waarmee tevens rekening mee moet worden gehouden is het beginsel van flexibiliteit. Software en technieken zijn aan snelle ontwikkelingen onderhevig. Binnen enkele jaren zijn zij vaak al weer verouderd. Modernere technieken dragen dikwijls bij aan een hogere mate van betrouwbaarheid. Dit beginsel geeft aan in hoeverre van betrokkenen mag worden verlangd dat zij steeds over de goede software en hardware beschikken. De vertrouwelijkheid ziet erop dat het document alleen toegankelijk is voor hen voor wie het is bestemd. Het versleutelen van het document is daarvoor een methode.

Ook voor deze beginselen geldt de vraag: en wat betekent dit voor uw organisatie? Stelt u zich eens een paar eenvoudige vragen:

- Vertrouwt u de gegevens die u ontvangt?
- Vindt u ze betrouwbaar?
- Bent u in staat achteraf aan te tonen van u wie u een bericht kreeg?
- Kunt u zien of gegevens onderweg gemanipuleerd zijn?
- Kunt u ook vertellen wie dat gedaan heeft?

Stuk voor stuk zinvolle vragen om bij stil te staan voordat u met uw ketenpartner een gegevensstroom op gang brengt.

Hamsteren

Terug naar interoperabiliteit. Interoperabiliteit kent een aantal potentiële nadelen. Het eerder genoemde vooronderzoek⁸ noemt er drie:

- *Interoperability may compromise privacy*
  - *By linking together information that is currently in separate “silos”*
  - *By making it easier to “connect the dots” about citizens’ behaviour*
- *Interoperability may compromise security, making each system only as secure as its least secure interoperating partner*
- *Interoperability adds technical complexity to system design:*
  - *Planned interoperability is more cost-effective than ad hoc interoperability*
  - *Both add cost (not necessarily paid by the beneficiaries)*
  - *The benefit hopefully outweighs the cost (though not always for the same parties)*

Over “complexity to system design,” natuurlijk boeken we met het paradigma ‘probleempje – systeempje’ op korte termijn waarschijnlijk sneller resultaat. Maar het is weinig realistisch te veronderstellen dat in het landschap van de e-overheid nog veel geïsoleerde systemen blijven bestaan.

Wat “compromise security” betreft, natuurlijk is het ook waar dat een keten zo veilig is als haar zwakste schakel. En dat passende maatregelen geboden zijn. Zowel de beginselen van Franken als de Burgerservicecode refereren daaraan. En onder de noemer van “privacy” bestaat de derde uitdaging: interoperabiliteit in relatie tot privacy. Maar is het een bedreiging of juist een kans? Het College Bescherming Persoonsgegevens heeft in 2004 het rapport *Privacy*

---

⁸ RAND, *Towards a Dutch Interoperability Framework*, 2007

Enhancing Technologies. Witboek voor beslissers uitgebracht.⁹ Dat rapport vermeldt zeven essentiële privacybeginselen:

1. *Transparantie*

De betrokkene moet voorafgaand aan de (eerste) registratie op de hoogte worden gesteld van de identiteit van de organisatie en het doel waarvoor de gegevens worden verwerkt.

2. *Doelbinding*

De verzamelde persoonsgegevens worden alleen verder verwerkt als dit verenigbaar is met het doel waarvoor ze zijn verkregen.

3. *Rechtmatige grondslag*

De Wbp¹⁰ geeft limitatief aan in welke gevallen persoonsgegevens mogen worden verwerkt. Voor gevoelige gegevens - de bijzondere gegevens als bedoeld in de Wbp - geldt dat verwerking onrechtmatig is tenzij aan specifieke voorwaarden is voldaan.

4. *Kwaliteit*

Voor het doel behoren de persoonsgegevens toereikend, ter zake dienend en niet bovenmatig te zijn.

5. *Rechten betrokkenen*

De betrokkene heeft recht op inzage, verbetering, aanvulling, verwijdering of afscherming van diens persoonsgegevens.

6. *Beveiliging*

De verantwoordelijke treft passende technische en organisatorische maatregelen om persoonsgegevens te beveiligen tegen verlies of tegen enige vorm van onrechtmatige verwerking.

7. *Verstrekking aan niet EU-landen*

Doorgifte van persoonsgegevens aan landen buiten de EU is niet toegestaan als er geen vergelijkbaar privacyregime heerst.

Vanuit burger, bedrijf en overheid bestaat nu eenmaal de behoefte om gegevens te delen. Dat lijkt op het oog strijdig met privacybescherming, maar dat is het natuurlijk niet. Privacybescherming is niet bedacht om te voorkomen dat mensen en organisaties met elkaar gegevens delen. Privacybescherming is er om te zorgen dat gegevensuitwisseling op een fatsoenlijke manier gebeurt.

Sterker nog, de zeven privacybeginselen bieden juist een uitgelezen kans om het uitwisselen van gegevens te optimaliseren. Om de dingen niet dubbelop te doen. Wissel alleen uit wat echt nodig is. Vraag niet naar de bekende weg.

Vaak is de praktijk echter anders. Standaarden als XML, snelle verbindingen en krachtige computers bieden zoveel vrijheid dat een minimalistisch ontwerp niet strikt noodzakelijk is. Het wordt zo gemakkelijk gemaakt om gegevens op te vragen dat we het dan ook maar doen. Wie weet hebben we de gegevens ooit nog eens nodig.

Omdat de techniek het mogelijk maakt, is het politiek aantrekkelijk om zoveel mogelijk gegevens te hamsteren. Alleen vergeten we daarbij dat het verwerken van gegevens en het signaleren van onregelmatigheden daardoor nauwelijks eenvoudiger wordt.

---

⁹ https://www.cbpweb.nl/downloads_technologie/Witboek_PET.pdf

¹⁰ Wet bescherming persoonsgegevens.

Eisen aan gegevensuitwisseling

Alle beginselen achter elkaar gezet maakt dat we de zin

We willen gegevens uitwisselen

moeten uitbreiden tot

We willen betrouwbaar, transparant, vertrouwelijk, veilig, minimaal, kwalitatief goed, doelgebonden, begrijpelijk, controleerbaar, rechtmatig, kanaalonafhankelijk, enz. gegevens uitwisselen.

Dat kunnen we beter vervangen door

Bedenk goed wat je met gegevens doet.

Hoe dan ook, er zijn genoeg lijsten of richtlijnen om ons aan te houden bij het uitwisselen van gegevens. Dat is overigens niet oneerbiedig bedoeld ten aanzien van die bestaande overzichten. Laten we die punten eens gaan toepassen in plaats van weer nieuwe lijsten verzinnen.

Daarbij ontstaat voor onszelf één belangrijke opdracht: investeer in de vertaling van lijst naar actie. Pas toe! Daar ligt de echte uitdaging van de NORA.¹¹ De NORA bevat ontwerpprincipes, modellen en afspraken voor het (her)inrichten van de elektronische overheid.

Wat betekenen al die kreten als transparantie en betrouwbaarheid nou voor het ontwerp van gegevensuitwisseling?

Knippen en plakken

Nu we een overzicht hebben waar we ons allemaal aan moeten houden, wordt het tijd verder te gaan met waar het echt om gaat. Uiteindelijk is dat natuurlijk niet het verzamelen van gegevens, maar het ontsluiten ervan. Als we netjes regelen wat we mogen vastleggen, de condities bepalen en vervolgens gaan vastleggen om het vastleggen, dan schiet het niet op.¹²

Terug naar het simpele beginvoorbeeld. Het kopen van een huis laat zien waaraan het in de praktijk schort. Voordat we dat voorbeeld wat verder uitwerken een korte introductie tot het verschijnsel mash-up. Een mash-up is een applicatie¹³ die slim en flexibel gegevens combineert. Het is moderne technologie, ontstaan op het web en lijkt zo maar een blijvertje.¹⁴

The theory of information overload with regards to the Internet revolves around the idea that so much information is stored on the Internet that effectively, too much information is there, making it considerably harder to find what is relevant, significant and even true. Mashups can help to overcome this problem by concisely displaying detailed information derived from a multitude of sources.

Daar hebt u het! U krijgt van Google een kaart, van de gemeente de data van een bouwvergunning en van het kadaster de informatie over het perceel. U knoopt dat in een achternamiddag aan elkaar. Letterlijk. U hebt geen dikke

---

¹¹ <http://www.e-overheid.nl/atlas/referentiearchitectuur/nora/nora.html>

¹² Hierover bestaat een uiterst relevante aflevering van *Yes, Minister* (seizoen 1, aflevering 4: Big Brother).

¹³ Misschien is het netter om te spreken over diensten in plaats van applicaties.

¹⁴ [http://en.wikipedia.org/wiki/Mashup_\(web_application_hybrid\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Mashup_(web_application_hybrid))

programmeerboeken meer nodig, gezond verstand en een Internetverbinding zijn voldoende.

De opkomst van dit soort gecombineerde diensten is geen toekomstmuziek. Organisaties als Gemgids¹⁵ en Funda¹⁶ bieden ze al aan. En bij wijze van spreken kan de aanbieder elke dag nieuwe informatie vastknopen en u mag kiezen wat u wilt zien.

Voortbordurend op het voorbeeld kunt u zich de volgende oplossingsrichting voorstellen:

- Een makelaar biedt een website aan met daarop de huizen die in een wijk te koop zijn.
- Via de kaart koppelt de makelaar aan de politie die toont hoe veilig de buurt is.
- Via de onderwijsinspectie kunt u zien welke scholen in de buurt aanwezig zijn.
- De gemeente ontsluit bestemmingsplannen.
- Enzovoort.

... Eerlijk zullen we alles delen

Mash-ups zijn een techniek van vandaag. Hadden we niet al vastgesteld dat ze morgen verouderd kunnen zijn, dwz alweer vervangen door iets anders? Maar er valt wel iets op. Mash-ups maken direct de problematiek rond interoperabiliteit nijpend. Bedenk goed wat je met je gegevens doet. Technisch valt het allemaal nog wel te regelen, maar:

- Mogen al die afnemers die gegevens aanbieden?
- Hoe kan ik als burger ervan op aan dat die gegevens van de politie over veiligheid inderdaad van de politie afkomstig zijn?
- Kan ik ook controleren hoe de onderwijsinspectie aan haar oordeel over de kwaliteit van de scholen in de buurt komt?
- Is de informatie over het bestemmingsplan afkomstig van de gemeente, of van een derde die er belang bij heeft iets anders dan de waarheid te vertellen?
- Mag de gemeente kadastrale informatie over huizen 'gratis' verstrekken via een website?
- En ga zo maar verder ...

Zo'n casus maakt in één klap duidelijk dat de overheid niet op haar gegevens moet blijven zitten. Dat ze een aantal dingen goed moet regelen om haar gegevensbronnen te ontsluiten. En natuurlijk willen we dat soms niet, mag de overheid dat niet, maar vaak gewoon wel. Hoog tijd om daar eens wat aan te doen.

Laten we beginnen om uit te zoeken wat we dan moeten doen. Wat zijn de meest in het oog springende onderwerpen waarover we in het kader van gegevensuitwisseling moeten nadenken? En wat pakken we ook werkelijk aan? Dat zijn ten minste:

---

¹⁵ www.gemgids.nl

¹⁶ www.funda.nl

- standaard open
- authenticatie en autorisatie
- prijs van overheidsinformatie
- dienstverleningsconcepten
- betekenis is helder
- omgang met gegevens: aanlevering, inzage en correctie

Dit hoofdstuk besluit met korte toelichting op elk van deze zes thema's. In potlood geschreven markeren ze tegelijk de werkvoorraad voor het Forum en College Standaardisatie,¹⁷ omdat het stuk voor stuk onderwerpen zijn die nodig zijn voor interoperabiliteit. Maar de opsomming is dus zeker niet in beton gegoten. En het is al helemaal ondenkbaar dat Forum en College het moderne informatieprobleem zelfstandig kunnen oplossen. Daarvoor is samenwerken tussen en met veel partijen nodig.

Standaard open

Linksom of rechtsom, de overheid ontkomt niet aan standaardisatie. Daarbij geldt als norm: standaard open. Dat hebben Kamer en Kabinet met elkaar afgesproken. Open standaarden is een wereldwijde ontwikkeling, van onze buurlanden tot de EU en verder. En wij doen mee.

Open standaarden is dan ook eigenlijk geen vraag maar een vooronderstelling. De mash-up technologie voor het huis kopen gaat uit van ontsluiting met open standaarden. In dat specifieke voorbeeld gaat het in de eerste plaats over technische standaarden voor toepassing op internet: Tcp/ip, Soap, http enzovoort. Voor technische standaarden geldt dat in bijna alle gevallen sprake is van een de facto ontwikkeling. Het komt erop neer dat de overheid gebruikt wat op de plank en voor de hand ligt... mits de overheid weet wat op die plank ligt. Daarvoor is overzicht nodig. Slechts in enkele gevallen moeten we keuzes maken om een woud van standaarden te beperken tot één standaard of een minimale verzameling standaarden.

Standaardisatie gaat trouwens nog wel wat verder dan techniek, het Internet en ict. Denkt u zich eens in hoe handig het zou zijn als de grenzen van de provincies, politiekorpsen, parketten van het OM, waterschappen enzovoort dezelfde zouden zijn.

Authenticatie en autorisatie

Authenticatie en autorisatie zijn nodig voor de meeste transacties met de overheid. Of het nu gaat om in te zien hoe hoog de studieschuld is, het verlengen van het paspoort of het aanvragen van een kapvergunning. Belangrijke vragen zijn:

- Wat zijn overheidstaken?
- Hoe veilig moet het zijn?
- Wat kunnen we overlaten aan de markt?

---

¹⁷ http://www.forumstandaardisatie.nl/fileadmin/OVOS/Instellingsbeschikking_Forum_en_College.pdf

- Moet het ondertekenen van documenten van een bedrijf plaatsvinden door het bedrijf of door een persoon namens dat bedrijf?
- Hoe dan ook bestaat de behoefte aan een dekkende verzameling authenticatiemiddelen.

Prijs van overheidsinformatie

Overheidsdiensten kosten geld. Maar voor het aanleggen van gegevensverzamelingen heeft de belastingbetaler al betaald. Het afrekenen per transactie kost tijd, energie, geld en een hoop administratie. Om nog maar te zwijgen van het idee dat bij de burger vragen naar de bekende weg voor een afzonderlijke overheidsinstelling wel eens goedkoper kan zijn dan een basisregistratie betaald te moeten raadplegen. De vragen van hoe en wanneer we bedragen aan elkaar, aan burger en bedrijf in rekening brengen verdienen aandacht.

Dienstverleningsconcepten

Internet betekent 7 dagen per week, 24 uur per dag open. Het opent de mogelijkheid van diensten afnemen op de plaats en tijd die u wilt.

Het is niet realistisch te veronderstellen dat het gemeentehuis voortaan altijd open is. Bovendien moeten we met de komst van e-overheid niet de burger vergeten die zelf niet in staat is van al die nieuwe technologie gebruik te maken.

Wel mag u er van uitgaan dat, als u mag kiezen, de kwaliteit constant is. Wanneer een aanvraag voor een kapvergunning via de balie leidt tot een vergunning, kan die aanvraag via het Internet natuurlijk niet in afwijzing resulteren.

Betekenis is helder

Begrijpen we elkaar als we gegevens uitwisselen? Bedoelen zender en ontvanger hetzelfde?

Denkt u eens aan het moment dat de basisregistraties af en in gebruik zijn.

Bedenkt u daarbij wat er gebeurt als blijkt dat de gegevens tussen die registraties niet interoperabel blijken. Gaat het handelsregister dan ook persoonsgegevens bijhouden omdat anders de kwaliteit van het register in het geding komt?

Omgang met gegevens: aanlevering, inzage en correctie

Burger en bedrijf hebben het recht om te weten wat de overheid van hen weet. De Burgerservicecode noemt dat met punt vijf "De overheid maakt inzichtelijk wat zij van mij weet." Maar krijgt u van elke overheidsorganisatie een statusoverzicht met wat zij over u bijhoudt? Hebt u enig idee wat de overheid met al die gegevens doet? Laat staan dat u weet waar u terecht kunt om die gegevens aan te laten passen.

Tot slot

Deze Inleiding volgt de bekende indeling van interoperabiliteit volgens drie dimensies: organisatorisch, semantisch en technisch. Elke dimensie kunnen we nu verder invullen.

Organisatorische interoperabiliteit

Ofwel, bedenk goed wat je met je gegevens doet.

Thema's: authenticatie en autorisatie; prijs van overheidsinformatie; dienstverleningsconcepten; omgang met gegevens: aanlevering, inzage en correctie.

Hoe doen we dat? Burgerservicecode, Witboek PET en beginselen van goed it-gebruik.

Semantische interoperabiliteit

Thema: betekenis is helder.

Hoe doen we dat? Overleg en besluitvaardigheid.

Technische interoperabiliteit

Thema: Standaard open.

Hoe doen we dat? De facto standaardisatie.

Langs elk van deze drie dimensies liggen nog genoeg uitdagingen in het verschiet. Het kan nog even duren voordat we echt last krijgen van systemen of organisaties die niet interoperabel zijn. Maar er is genoeg bekend om nu aan het werk te gaan.

Sander Zwienink

werkt als strategisch adviseur bij het Bureau Forum Standaardisatie.

Zijn werkzaamheden hebben als rode draad om overheden beter en slimmer te laten samenwerken met elkaar en met burger en bedrijf. Het vak interoperabiliteit heeft daarbij zijn bijzondere interesse.